

De Commissie Van der Lijn, Boelens en Hellinga

CEES LABAN
CEES.LABAN@
MARINEGEOLOGICALADVICE.NL

Dit jaar viert de Nederlandse Geologische Vereniging haar 70 jarig bestaan. Een reden om de geschiedenis van de Commissie van der Lijn, Boelens en Hellinga eens te belichten. Deze commissie is nauw verbonden aan een van de oprichters van de NGV, de heer P. van der Lijn.

In 1963, op 93 jarige leeftijd, besloot de amateurgeoloog P. van der Lijn de door hem verzamelde collectie gesteenten, mineralen en fossielen aan de gemeente Noordoostpolder te schen-

ken. Hij verbond daar echter een groot aantal voorwaarden aan.

De verzameling moest worden opgenomen in het voor geologie bestemde gebouw bij het Museum Schokland

AFBEELDING 1 LINKER PAGINA. | *Het dorpje Middelbuurt op Schokland waar het museum is gevestigd met het kerkje waar onder andere de Van der Lijn-onderscheiding wordt uitgereikt. Foto: Museum Schokland.*

voor de IJsselmeerpolders en moest daar, geheel of gedeeltelijk en op een veilige manier, worden tentoongesteld. Er mocht niets uit de verzameling verdwijnen. Maar dit niet alleen. Er moest een commissie worden geïnstalleerd die voor het beheer van de collectie zorg zou dragen. De commissie moest, naast een vertegenwoordiger van de gemeente, bestaan uit deskundigen uit organisaties zoals de Dienst voor het Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor IJsselmeerpolders. Op zaterdag 4 juli 1964 is de “Commissie van beheer van de collectie P. van der Lijn” geïnstalleerd. Als voorzitter werd de heer Gerrit D. van der Heide benoemd en is deze functie 41 jaar, tot 6 december 2005, blijven vervullen. Na de collectie van P. van der Lijn is de verzameling in het museum later aangevuld met de collectie van de kalksteenspecialist B. Boelens, die ook enige tijd lid is geweest van de commissie. Vervolgens de collectie van W. Tj. Hellinga, die secretaris is geweest van de commissie en waardoor deze haar huidige naam heeft gekregen. Hellinga had zich samen met Van der Lijn ingespannen om het keileemreservaat bij Urk in 1954 op te richten en de gesteenten daar te catalogiseren. Inmiddels zijn er nog een aantal collecties toegevoegd waaronder die van Prof. Dr. A.J. Wiggers, J. Boneschansker, W. van Houtum, de Universiteit van Utrecht en recent de collectie van J. Zandstra.

Van der Lijn-onderscheiding

De beheerstaak van de commissie is in de loop der jaren verzwaaard en omvat momenteel:

- Het vergroten van de kennis van de geologie van Nederland in het algemeen en van zwerfstenen in het bijzonder
- Beheer van de zwerfstenen- en moedergesteentencollectie

- In standhouden en uitbreiden van een wetenschappelijke bibliotheek en de collecties met dia's, slijpplaatjes, foto's en topografische kaarten in een ruimte op het voormalige eiland Schokland
- Het ter beschikkingstellen van deze collecties voor exposities
- Uitreiking van de 'Van der Lijn-onderscheiding' aan een amateur-geoloog die zich buitengewoon verdienstelijk heeft gemaakt voor de geologie in Nederland. Deze onderscheiding zal, zo mogelijk, jaarlijks worden uitgereikt¹
- De commissie laat zich voor de uitreiking van de deze onderscheiding adviseren door de 'Commissie van Drie'
- Het gevraagd en ongevraagd adviseren met betrekking tot de instandhouding van het “Geologisch reservaat P. van der Lijn” bij Urk en de “Gesteentetuin” nabij Schokland
- Ter concretisering van de doelstellingen kan de commissie vrijwilligers benoemen en/of het gemeentebestuur van de NOP voorstellen een of meer beroepsmensen hiermee geheel of gedeeltelijk te belasten.

AFBEELDING 2. | *Het geologisch reservaat “P. van der Lijn” bij Urk. Foto: Riet Rijs, Het Flevo-landschap.*

AFBEELDING 3. | *Pieter van der Lijn (rechts) in 1956 bij het geologisch reservaat P. van der Lijn bij Urk.*

In 1983 is begonnen met het uitreiken van de Van der Lijn-onderscheiding. De eerste amateurgeoloog die dit ten deel viel was de zwerfsteendskundige A.P. Schuddebeurs. De onderscheiding is inmiddels aan 21 amateurgeologen uitgereikt. In 2010 is er een aanmoedigingsonderscheiding in het leven geroepen voor jonge veelbelovende amateurs en is sindsdien vijfmaal uitgereikt. Deze gebeurtenis vindt altijd plaats in het kerkje in Middelbuurt op Schokland waar uitreiking wordt gedaan door de burgemeester van de Noordoostpolder. Vervolgens wordt de lofrede door een vakgenoot uitgesproken.

70 jaar Nederlandse Geologische Vereniging

In het kader van het 70-jarige bestaan van de Nederlandse Geologische Vereniging heeft de commissie, samen met het Flevolandschap en Museum Schokland van september tot november, een lezingen-, excursieprogramma opgesteld waaraan maximaal 32 geïnteresseerden deel kunnen nemen. De lezingen zijn natuurlijk ook voor niet-excursiegangers te bezoeken.

Zondag 18 september, Prof. Dr. B. Boekschoten: 'Amateurgeologen in de zwerfsteengeologie, vroeger en nu'

AFBEELDING 4. | *Gerrit D. van der Heide (midden) tijdens het geven van een cursus op Schokland in 2002.*
Foto: Evert de Boer.

Zondag 02 oktober, Erik Meijles: 'Ijstijden'

Zondag 23 oktober, Harry Huisman: 'Saale-ijstijd, vorming van de Hondsrug, keileem en zwerfstenen'

Zondag 13 november, Dr. Wim de Gans: 'Ontwikkeling van Nederland in het Weichselien en het Holoceen'

Dagprogramma:

- Ontvangst in Gesteentetuin	10.00 – 10.30 uur
- Vertrek naar en aankomst bij reservaat bij Urk	10.30 – 11.00 uur
- Rondleiding in reservaat met gids (Flevolandschap)	11.00 – 12.00 uur
- Vertrek naar en aankomst in Gesteentetuin	12.00 – 12.30 uur
- Lunch in Gesteentetuin (Flevolandschap)	12.30 – 13.30 uur
- Vertrek naar en aankomst in museum Schokland	13.30 – 14.00 uur
- Lezing filmzaal museum Schokland (Museum Schokland)	14.00 – 15.00 uur
- Bezichtiging geologische collecties museum met uitleg door deskundige (Museum Schokland)	15.00 – 16.00 uur
- Vertrek naar Gesteentetuin	16.00 uur

Deelnemers worden vervoerd in persoonsbusjes door vrijwilligers van het Museum Schokland en Het Flevolandschap. Deelnamekosten € 25,00 per persoon (begunstigers van Het Flevolandschap of museumkaarthouders € 20,00).

Aanmelden kan via de website: www.museumschokland.nl/ of www.flevo-landschap.nl

Tenslotte nog een korte biografische schets van de naamgever en langstzittende voorzitter van deze commissie.

PIETER VAN DER LIJN

Pieter van der Lijn is op 4 juli 1879 in het Noord-Hollandse de Rijp geboren. Van 1886 tot 1890 was hij leerling aan de kweekschool in Haarlem en werd in 1890 secondant aan de opleidingsschool voor HBS in Amsterdam. In 1895 trad Van der Lijn in dienst van het Rijksopvoedingsgesticht in Avereest in het Overijsselse Salland. Van 1910, tot aan zijn pensionering in 1932, was hij hoofd onderwijs en adjunct-directeur van het Rijksopvoedingsgesticht in Amersfoort. Hier was het waar zijn interesse voor zwerfstenen werd gewekt. Tot die tijd had hij zich voornamelijk beziggehouden met wilde planten. Op de heidevelden in de omgeving vond hij zwerfstenen waarvan hij meer wilde weten. In 1911 maakte hij een afspraak met professor J. Bonnema van de Universiteit van Groningen en hier kreeg hij gedurende 12 dagen theoretisch en praktisch onderricht in de geologie.

Al in 1916 publiceerde hij twee artikelen in het tijdschrift "De Levende Natuur" getiteld "Over keileem" en "Van de Amersfoortsche stuwwaarde". In 1918 verscheen het boek "Geologie van Nederland" met 252 pagina's en 136 afbeeldingen, uitgegeven door H.L. Smit & Zn, dat samen met de amateur-geoloog J.B. Bernink had geschreven. In 1923 verscheen de eerste druk van het "Keienboek" bij W.J. Thieme & Cie. Van dit boek zijn inmiddels zes drukken verschenen, de laatste in 1973. In totaal heeft Van der Lijn minstens 138 publicaties op zijn naam staan. Na zijn pensionering in 1932 vestigde van der Lijn zich in Hilversum waar hij zich onder meer bezig hield met de geologie van het Gooi.

In 1946 was hij medeoprichter van de Nederlandse Geologische Vereniging en werd tevens de eerste voorzitter. In april 1954 trad Van der Lijn af en werd opgevolgd door W.Tj. Hellinga. Van der Lijn is in 1952 in een rusthuis in Bennebroek gaan wonen en is hier 1964 op 94 jarige leeftijd overleden. Tot zijn overlijden bleef hij betrokken bij de geologie en nam tot zijn 92e, als het even kon, deel aan excursies.

GERRIT D. VAN DER HEIDE

Gerrit Daniel van der Heide is op 6 juni 1915 in Rotterdam geboren. Hij volgde de kweekschool, maar maakte deze niet af en werd journalist. Dit bleef hij totdat de Duitse bezetter hem dwong lid te worden van de Kultuurkamer. Dat weigerde hij en trad in dienst van het departement van Landbouw en moest natuurgebieden zoeken die als beschermd gebied konden worden aangemerkt.

In 1946 werd hij assistent bij Prof. Dr. A.E. van Giffen bij het Biologisch-Archeologisch Instituut van de Rijksuniversiteit in Groningen. Om de bodemvondsten veilig te stellen, die bij de drooglegging van de Noordoostpolder werden gedaan, werkte hij eveneens voor de Directie Wieringermeer.

Aanvankelijk werden de vondsten in het Pesthuis in Kampen ondergebracht, maar als snel daarna op Schokland in loods en bij het kerkje in Middelbuurt waar in 1947 Museum Schokland werd opgericht. In 1951 werd Van der Heide benoemd tot hoofd van de afdeling Oudheidkundig Bodemonderzoek van de Rijksdienst IJsselmeerpolders. Hier ontwikkelde hij zijn specialisme ten aanzien van scheepswrakken die werden onderbracht in het nieuwe museum Scheepsarcheologie in Ketelhaven.

Van der Heide was een van de medeoprichters van het P. van der Lijnreservaat bij Urk. In 1974 werd hij benoemd tot adjunct-directeur van het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen.

In 1980 ging hij met pensioen, maar bleef zich, dankzij zijn voorzitterschap van de Commissie Van der Lijn, Boelens en Hellinga inzetten voor het behoud van de collecties in het museum op Schokland. In 2005 een jaar voor zijn overlijden in 2006 droeg hij het voorzitterschap van de commissie over.

Van der Heide schreef meer dan 400 publicaties. Een van de belangrijkste werken is het 507 pagina's tellende boek "Scheepsarcheologie", dat in 1974 door Strengtholt in Naarden werd uitgegeven.

LITERATUUR

- Anderson, W.F., 1960. *P. van der Lijn negentig jaar. Grondboor & Hamer*, nr. 3, pp. 58-69.

- Koenderink, A.G., 1986. *De oprichting van de Nederlandse*

Geologische Vereniging in 1946 en haar voorgeschiedenis. Grondboor & Hamer, nr. 5, pp. 110-113.

- Pol, A en G.J.H. Schilder, 2006. *Gerrit van der Heide (1915-2006)*. www.schoklanddoordeeeuwenheer.nl

¹Zie voor de uitreiking van de onderscheiding van dit jaar aan Allart van Viersen p. 88 en voor een artikel van zijn hand p. 68.

